

УДК 159.955.4-053.6:159.98
DOI <https://doi.org/10.26661/2310-4368/2025-1-8>

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОГРАМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УХВАЛЕННЯ РІШЕНЬ

Обискалов І. С.

*аспірант кафедри психології
Запорізький національний університет
вул. Університетська, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0009-0002-0748-3597
ivanobyskalov@gmail.com*

Ключові слова: *рефлексія,
ухвалення рішень,
ефективність ухвалення
рішень, особи юнацького
віку, соціально-психологічний
тренінг, прагматична
технологія навчання.*

У статті представлено теоретичне обґрунтування програми підвищення ефективності ухвалення рішень в осіб юнацького віку. Описано результати теоретичного дослідження процесів рефлексії та ухвалення рішень і емпіричного вивчення кореляції між ними, які лягли в основу програми.

Перелічено та схарактеризовано показники процесів рефлексії (здатність «адекватно описувати ситуацію/подію»; здатність «визначати основне та описувати власні думки і почуття»; здатність «ставити пошукові запитання»; здатність «відповідати на пошукові запитання та усвідомлювати умови ситуації, в якій це відбувається»; здатність «формулювати висновки»; здатність «описувати конкретні плани і цілі для майбутніх дій») та ухвалення рішень (здатність «формулювати мету і завдання діяльності»; здатність «адекватно описувати подію»; «творчість особистості»; здатність «порівнювати та визначати оптимальний варіант»; «рішучість особистості»; здатність «до вольової регуляції»).

Представлено етапи реалізації програми (актуалізація знань і формування уявлень про процеси рефлексії та ухвалення рішень; вдосконалення здатностей, які лежать в основі процесу рефлексії; закріплення патернів ефективного ухвалення рішень) і наскрізні напрями роботи (формування уявлень; розвиток здатностей особистості; психологічний супровід).

Основне завдання програми – розвиток здатностей процесу рефлексії, які входять у його психологічну структуру і мають середній та високий рівні кореляції з відповідними елементами психологічної структури процесу ухвалення рішень (здатності «адекватно описувати ситуацію/подію і визначати основне та описувати власні думки й почуття»; здатність «відповідати на пошукові запитання та усвідомлювати умови ситуації, в якій це відбувається»; здатність «формулювати висновки»; здатність «описувати конкретні плани й цілі для майбутніх дій»). Відповідні зв'язки й основні елементи програми відображено в розробленій моделі.

Обґрунтовано застосування принципів соціально-психологічного тренінгу як форми організації занять і прагматичної технології навчання для їх змістовного наповнення з метою максимізації результатів реалізації програми.

Отримані результати мають практичне значення у сфері підвищення ефективності ухвалення рішень та перспективи в емпіричному розробленні проблематики впливу рефлексії на процес ухвалення рішень.

THEORETICAL BASIS FOR THE PROGRAM TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF DECISION-MAKING

Obyskalov I. S.

*Postraduate Student at the Department of Psychology
Zaporizhzhia National University
Universytetska str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0009-0002-0748-3597
ivanobyskalov@gmail.com*

Key words: *reflection, decision-making, decision-making effectiveness, youth, socio-psychological training, pragmatic learning technology.*

The article presents a theoretical justification for a program to improve youth decision-making effectiveness. The results of the reflection and decision-making processes theoretical study and the empirical investigation of the correlation between them, which formed the basis of the program, are described. The indicators of the reflection processes are listed and characterized (the ability to “adequately describe the situation/event”; the ability to “identify the main thing and describe one’s thoughts and feelings”; the ability to “ask searching questions”; the ability to “answer searching questions and realize the conditions of the situation in which this happens”; the ability to “formulate conclusions”; the ability to “describe specific plans and goals for future actions”) and decision-making (the ability to “formulate the purpose and objectives of the activity”; the ability to “adequately describe the event”; “creativity of the individual”; the ability to “compare and determine the best option”; “determination of the individual”; the ability to “volitional regulation”).

The stages of the program implementation (updating knowledge and forming ideas about the processes of reflection and decision-making; improving the abilities that underlie the reflection process; consolidating patterns of effective decision-making) and cross-cutting areas of work (forming ideas; developing personal abilities; psychological support) are presented.

The main objective of the program is to develop the abilities of the reflection process, which are part of its psychological structure and have a medium and high level of correlation with the relevant elements of the decision-making process psychological structure (the ability to “adequately describe a situation/event and identify the main points and describe one’s thoughts and feelings”; the ability to “answer search questions and realize the conditions of the situation in which it occurs”; the ability to “formulate conclusions”; the ability to “describe specific plans and goals for future actions”). The relevant links and main elements of the program are reflected in the created model.

The application of the principles of socio-psychological training as a form of organizing classes and pragmatic teaching technology for their content to maximize the program results is substantiated.

The obtained results have practical significance in improving the efficiency of decision-making and prospects for empirical development of the reflection influence on the decision-making process problem.

Постановка проблеми. Сучасні умови формування і розвитку особистості юнацького віку в реаліях війни, економічної, політичної та соціальної кризи в нашій країні вимагають надзвичайно високого рівня розвитку процесу ухвалення рішень. Необхідність пошуку найоптимальнішого варіанту та його реалізації в ухваленні рішень, які визначають подальшу

траєкторію життя людини, зумовлюють потребу в розвитку загальних здатностей в орієнтації щодо актуальної ситуації, зіставленні власних потреб із наявними ресурсами, пошуку найоптимальнішого способу дій та оцінюванні результатів. Усе це потребує значної підтримки в розвитку сучасних українських юнаків та дівчат не тільки через умови війни, а й унаслідок кризи

дорослості, яка вже довгий час спостерігається в країнах європейської цивілізації.

Питання підвищення ефективності ухвалення рішень активно розвивалось через дослідження його чинників зарубіжними [22; 24] та українськими [2; 5, с. 167–169; 9, с. 349; 15, с. 16; 13, с. 40; 12, с. 397–398] вченими.

Концепція «CER» циклів [19, с. 2], «IBLT» теорія [23, с. 12], дослідження особливостей перебігу динамічного ухвалення рішень, проведене С. Guess, J. Donovan та D. Naslund [20], та погляди Л. Помиткіної [9, с. 347] указують на визначальну роль процесу рефлексії для функціонування ухвалення рішень.

Отже, вбачаємо необхідність у розробленні відповідної програми для підвищення ефективності процесу ухвалення рішень в юнаків через розвиток рефлексії.

Мета статті – представити теоретичне обґрунтування програми підвищення ефективності ухвалення рішень через розвиток рефлексії в осіб юнацького віку.

Результати дослідження. Відповідно до представленої вище позиції про рефлексію як один з основоположних чинників процесу ухвалення рішень, нами було досліджено психологічні структури обох процесів для вивчення впливу на різних рівнях їх організації.

Так, за основу психологічної структури рефлексії було взято модель, запропоновану S. Koole et al. [21, с. 4]: 1) перегляд досвіду: містить опис досвіду загалом та усвідомлення суттєвих аспектів на основі врахування особистих думок, почуттів і важливих контекстуальних факторів; 2) критичний аналіз: включає «рефлексивний запит» та «пошук відповідей» в умовах наявної ситуації; 3) рефлексивний результат: містить нові перспективи та рефлексивну поведінку (поведінка, яка утворилась унаслідок процесу рефлексії). На основі цієї структури вчені виокремили показники процесів рефлексії, які включали: 1) здатність «адекватно описувати ситуацію/подію»; 2) здатність «визначати основне та описувати власні думки і почуття»; 3) здатність «ставити пошукові запитання»; 4) здатність «відповідати на пошукові запитання та усвідомлювати умови ситуації, в якій це відбувається»; 5) здатність «формулювати висновки»; 6) здатність «описувати конкретні плани й цілі для майбутніх дій» [21, с. 5].

Схарактеризована нами психологічна структура ухвалення рішень включала такі елементи [18]: 1) проблемна ситуація, що призводить до необхідності знаходження оптимального рішення; 2) мета (образ очікуваного результату розв'язаної проблемної ситуації); 3) відтворення в пам'яті альтернативних рішень чи генерація нових у випадку новизни ситуації; 4) критерії оцінювання альтернатив

відповідно до сформульованої мети (очікуваного результату); 5) оцінювання альтернатив; 6) власне вибір найбільш оптимальної альтернативи, на думку особи, яка ухвалює рішення; 7) виконання (реалізація вибраної альтернативи). На основі цієї психологічної структури було виокремлено такі показники процесу ухвалення рішень: здатність «формулювати мету і завдання діяльності»; здатність «адекватно описувати подію»; «творчість особистості»; здатність «порівнювати та визначати оптимальний варіант»; «рішучість особистості»; здатність «до вольової регуляції».

Ключовий аспект програми полягає в розвитку здатностей особистості, які є елементами психологічної структури процесу рефлексії, що базується на результатах, отриманих із дослідження кореляції між показниками процесів рефлексії та ухвалення рішень. Так, за даними проведеного кореляційного аналізу маємо: здатність «адекватно описувати ситуацію/подію і визначати основне та описувати власні думки й почуття» має високий вплив на здатність «адекватно сприймати і оцінювати проблемну ситуацію», «рішучість» і «наполегливість» особистості; здатність «відповідати на пошукові запитання та усвідомлювати умови ситуації, в якій це відбувається» має найвищий вплив на всі показники ухвалення рішень у порівнянні з іншими показниками рефлексії (найбільше впливає на «рішучість» та «наполегливість особистості»); здатності «формулювати висновки та описувати конкретні плани й цілі для майбутніх дій» здійснюють середній рівень впливу на всі елементи процесу ухвалення рішень, крім здатності «порівнювати та визначати оптимальний варіант».

З огляду на отримані результати емпіричного дослідження було сформульовано мету програми підвищення ефективності ухвалення рішень через розвиток рефлексії в осіб юнацького віку, яка полягає в здійсненні систематичного впливу на процес ухвалення рішень, спрямованого на компоненти його психологічної структури через розвиток процесу рефлексії.

Основні завдання програми:

- підвищити загальний показник ефективності ухвалення рішень;
- сформувати уявлення в юнаків і дівчат про психологічні структури процесів рефлексії та ухвалення рішень, їх взаємозв'язок;
- удосконалити навички ефективного ухвалення рішень унаслідок упорядкування патернів рефлексивної діяльності;
- розвинути здатності процесу рефлексії, які входять у його психологічну структуру та мають середній і високий рівні кореляції з відповідними компонентами психологічної структури процесу

ухвалення рішень (здатності «адекватно описувати ситуацію/подію і визначати основне та описувати власні думки й почуття»); здатність «відповідати на пошукові запитання та усвідомлювати умови ситуації, в якій це відбувається»; здатність «формулювати висновки»; здатність «описувати конкретні плани і цілі для майбутніх дій»), згідно з проведеним емпіричним дослідженням.

Відповідно до сформульованої мети і завдань програми було розроблено три етапи її реалізації:

- I Етап актуалізації знань і формування уявлень про процеси рефлексії та ухвалення рішень.
- II Етап удосконалення здатностей, які лежать в основі процесу рефлексії.
- III Етап закріплення патернів ефективного ухвалення рішень.

Протягом дії програми передбачено здійснення трьох наскрізних напрямів роботи:

- 1) формування уявлень;
- 2) розвиток здатностей особистості;
- 3) психологічний супровід.

Відповідні міри впливу елементів рефлексії на елементи процесу ухвалення рішень відображені в моделі програми підвищення загального показника ефективності ухвалення рішень в юнацькому віці через розвиток процесу рефлексії (рис. 1).

На рисунку 1 суцільна стрілка вказує на високий рівень впливу, пунктирна – на середній, якщо стрілки немає – зв'язок на низькому, статистично незначущому рівні.

Ґрунтуючись на представлених положеннях, вважаємо за доцільне більше уваги і часу приділити саме розвитку тих здатностей особистості, що мають найсильніший вплив на елементи процесу ухвалення рішень для його максимізації.

Методологічні засади програми вибудовані на основі технології проблемного і проектного навчання та соціально-психологічного тренінгу. Так, форма організації занять запозичена з методології соціально-психологічного тренінгу, а основні змістовні наповнення й методи роботи запозичено з технології прагматичного навчання відповідно до поглядів Дж. Дьюї.

Розроблення соціально-психологічного тренінгу має довгу історію [1, с. 8] та широке коло науковців, які долучились до його проблематики: Ф. Месмер, Д. Пратт, К. Левін, М. Форверг. Ґрунтуючись на визначенні, що соціально-психологічний тренінг – «багатофункціональний метод навмисних змін психологічних феноменів людини, групи і організації з метою гармонізації професійного й особистого буття людини» [1, с. 6], вважаємо, що саме організація занять програми збільшення ефективності ухвалення рішень через розвиток рефлексії в осіб юнацького віку за принципами і структурою тренінгових занять сприятиме покращенню показників рефлексії, оскільки

систематична рефлексія учасника над своєю поведінкою та поведінкою інших є однією з принципових особливостей підходу [14, с. 75].

У програмі відображено типові для тренінгового підходу риси:

- персональна актуалізація мотивів і постановка задач;
- створення оптимальної робочої напруги;
- покрокове навчання і засвоєння нового матеріалу;
- створення взірця поведінки;
- перехід імпульсивної поведінки в рефлексивну, і навпаки;
- зниження особистісних психологічних бар'єрів;
- актуалізація творчого потенціалу учасників у процесі активного міжособистісного спілкування;
- підвищення соціальної сенситивності учасників;
- переважання процесу навчання над результатом;
- зворотний зв'язок у системі «Учасник – Група»;
- контроль рівня досягнень [3, с. 212].

Взяття за основу форми організації занять за принципами соціально-психологічного тренінгу передбачає використання типових методів роботи, як-от: міні-лекції [6, с. 54], групові дискусії [6, с. 65], мозкові штурми [6, с. 65], тренінгові вправи [6, с. 67], рольові ігри [6, с. 70], ділова гра [6, с. 80].

Природа тренінгового підходу дозволяє залучити всі сфери особистості (когнітивну, емоційну та поведінкову) [3, с. 215], що значно підвищує ефективність заміни звичних поведінкових стереотипів на нові, більш адекватні та дієві [6, с. 6].

У змістовому наповненні ключового, другого етапу вдосконалення здатностей, які лежать в основі процесу рефлексії, передбачено застосування методів прагматичного навчання. Засновником прагматичного підходу є американський педагог і філософ Джон Дьюї, який послідовно обґрунтовував ефективність проблемного та проектного навчання. До розроблення цього підходу активно долучились У. Кіпатрик, Е. Коллінгс та Е. Паркхер [10, с. 2]. Серед українських учених до вивчення та апробації ідей Дж. Дьюї долучились О. Трегуб, О. Коваленко, І. Ромащенко, В. Павленко, Л. Рогозіна, А. Негур, О. Залюбівська та ін. [16; 4; 11; 8; 10].

Імплементация засад прагматичного навчання Дж. Дьюї [4, с. 246] у програму збільшення ефективності ухвалення рішень через розвиток рефлексії сприятиме частішому залученню процесу рефлексії внаслідок створення проблемних ситуацій, які спонукатимуть учасників регулярно звертатися до власного досвіду з метою пошуку найоптимальніших шляхів розв'язання проблеми [8, с. 4]. Оскільки проблемна ситуація – «це співвідношення обставин і умов, в яких розгортається діяльність людини або групи, що містить

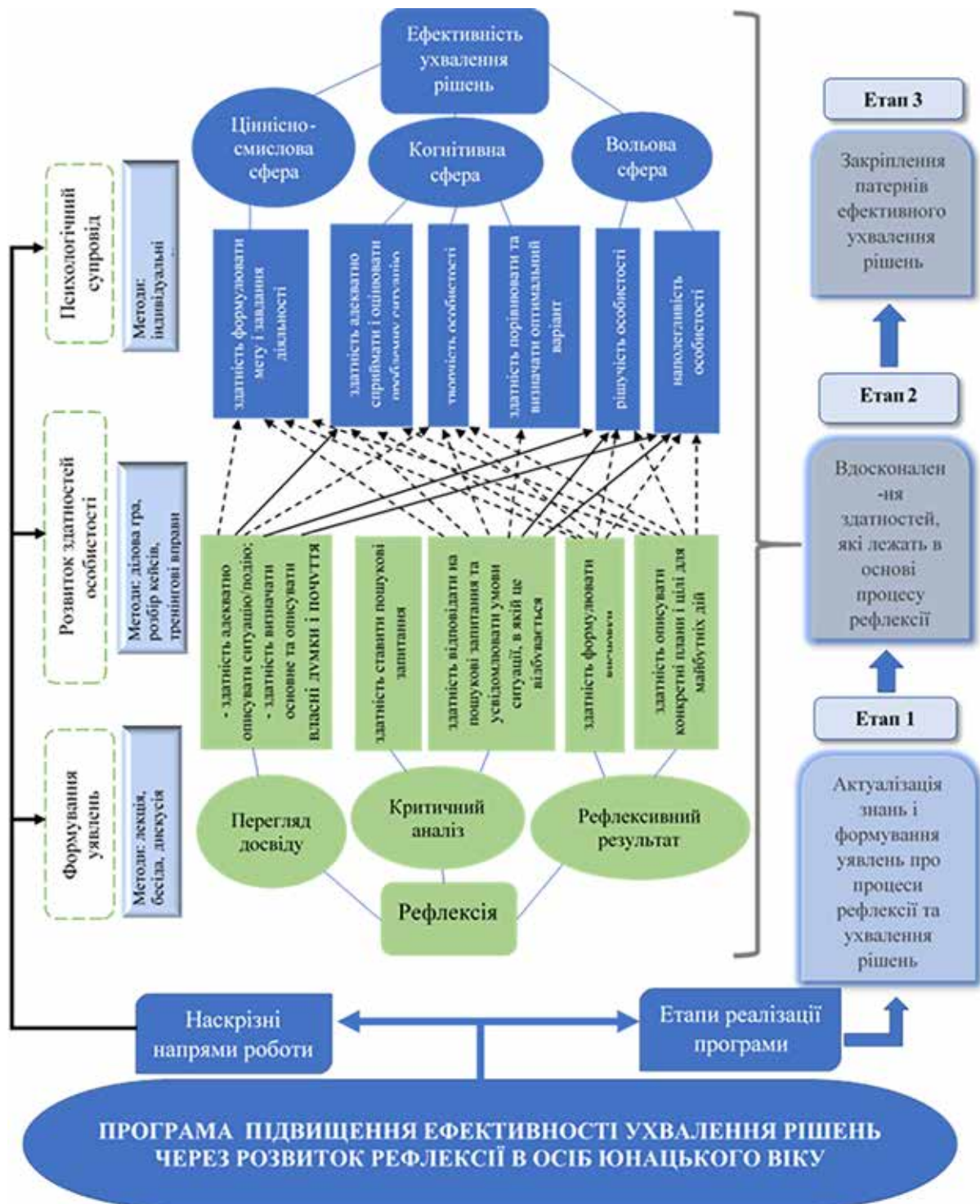

Рис. 1. Модель програми підвищення ефективності ухвалення рішень через розвиток рефлексії в осіб юнацького віку

протиріччя і не має однозначного вирішення» [8, с. 4], то ситуація протиріччя природно актуалізує пошукову діяльність, а отже, і зумовлює звернення особистості до власного досвіду, що є одним з основних елементів процесу рефлексії і, в такий спосіб, паралельно актуалізує його.

Ідея розвитку рефлексії співвідносна з педагогічними ідеями Дж. Дьюї, оскільки одним із цен-

тральних понять у концепції вченого є поняття «досвід» [10, с. 2]. Охарактеризоване нами раніше трактування процесу рефлексії як «процесу пізнання суб'єктом власного досвіду з метою його перетворення» [7, с. 52] наголошує на доцільності використання технології прагматичного навчання.

Для організації роботи над проблемними ситуаціями нами було використано технологічну

схему циклу проблемного навчання, запропоновану О. Трегуб [16, с. 197]:

I етап – постановка педагогічної проблемної ситуації, направлення здобувачів вищої освіти на сприйняття її прояву, організація запитань, необхідних для спрямування до виходу із цієї ситуації;

II етап – перетворення педагогічно-організованої проблемної ситуації на психологічну: стан запитання – початок активного пошуку відповіді на нього, усвідомлення суті суперечності, формулювання невідомого. На цьому етапі викладач надає певну допомогу, ставить навідні запитання тощо;

III етап – пошук подолання проблеми, виходу з безвиході суперечності. Спільно з педагогом або самостійно здобувачі вищої освіти висувають і перевіряють різні гіпотези, привертають додаткову інформацію;

IV етап – поява ідеї розв’язання, перехід до розв’язання, розроблення, утворення нового знання у свідомості студентів;

V етап – реалізація знайденого рішення у формі матеріального або духовного продукту;

VI етап – відстежування (контроль) віддалених результатів навчання.

У міру реалізації програми відбуватиметься ускладнення проблемно-пошукових методів: проблемний виклад, частково-пошукова діяльність, дослідницький метод [17, с. 315]. Зміст ускладнення полягає в поступовому використанні таких рівнів проблемного навчання, як [11, с. 34]:

– постановка проблеми та її розв’язання педагогом;

– створення проблеми педагогом та її розв’язання спільно зі здобувачами вищої освіти;

– розв’язання студентом проблемних завдань, які виникають у процесі учіння;

– здобувачі вищої освіти разом із педагогом визначають проблему і самостійно її розв’язують.

Важливим для технології прагматичного навчання є метод проектного навчання [10, с. 2]. Науковці Л. Рогозіна, А. Негур, О. Залюбівська узагальнюють, що «мета проектної діяльності – це розуміння і застосування знань, умінь і навичок, набутих під час вивчення різних предметів (на інтеграційній основі)» [10, с. 3]. Відповідно до

представленої мети метод проектів доцільно використовувати на завершальному етапі програми.

Висновки. На основі досліджених способів підвищення ефективності процесу ухвалення рішень виявлено, що рефлексія є одним із визначальних чинників, через який варто розвивати ухвалення рішень. Обґрунтовано засади програми підвищення ефективності ухвалення рішень через розвиток рефлексії в осіб юнацького віку, яка включає три етапи її реалізації (етап актуалізації знань і формування уявлень про процеси рефлексії та ухвалення рішень; етап удосконалення здатностей, які лежать в основі процесу рефлексії; етап закріплення патернів ефективного ухвалення рішень) і три наскрізні напрями роботи (формування уявлень; розвиток здатностей особистості; психологічний супровід).

Основним завданням представленої програми визначено розвиток здатностей процесу рефлексії, які входять у його психологічну структуру та мають середній і високий рівні кореляції з відповідними елементами психологічної структури процесу ухвалення рішень (здатності «адекватно описувати ситуацію/подію і визначати основне та описувати власні думки й почуття»; здатність «відповіdatи на пошукові запитання та усвідомлювати умови ситуації, в якій це відбувається»; здатність «формулювати висновки»; здатність «описувати конкретні плани й цілі для майбутніх дій»), що відображено в розробленій моделі програми підвищення ефективності ухвалення рішень через розвиток рефлексії в осіб юнацького віку.

Аргументовано застосування елементів соціально-психологічного тренінгу та прагматичної технології навчання, оскільки поєднання принципів соціально-психологічного тренінгу як форми організації занять і прагматичної технології навчання для їх змістового наповнення дозволить максимізувати результати реалізації програми підвищення ефективності ухвалення рішень через розвиток рефлексії в осіб юнацького віку.

Перспективу вивчення рефлексії як чинника ухвалення рішень вбачаємо в розробленні емпіричної бази досліджень впливу рефлексії на процес ухвалення рішень загалом та на його компоненти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Афанасьєва Н.С., Перелигіна Л.А. Теоретико-методологічні основи соціально-психологічного тренінгу : навч. посіб. Харків : ХНАДУ, 2015. 315 с.
2. Бугерко Я., Кузьминська Д. Рефлексивна організація процесу ухвалення рішень в юнацькому віці. *Психологія і суспільство*. 2024. Т. 90. № 2. С. 147–156. URL: <https://pis.wunu.edu.ua/index.php/uapis/article/view/1294>
3. Євдокимова Н.О. Соціально-психологічний тренінг як технологія розвитку особистості студента. *Вісник Національного університету оборони України*. 2014. № 4. С. 211–217. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnaou_2014_4_38
4. Коваленко В. Філософія освіти у спадщині Дж. Дьюї. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2011. № 10. С. 244–249. URL: <https://moodle.ndu.edu.ua/file.php/1/NaykZap2010N11/vzd/vzd2.pdf>

5. Короход Я.Д. Психологічні чинники прийняття рішень. *Psychological journal*. 2020. № 6. С. 164–172. URL: <https://doi.org/10.31108/1.2020.6.3.16>
6. Мілютіна К.Л. Теорія та практика психологічного тренінгу : навч. посіб. Київ : МАУП, 2004. 192 с. URL: https://maup.com.ua/ua/navchannya-u-maup/library/pidruchniki/psihologiya/teoriya_ta_praktika_psihologichnogo_treningu.html
7. Обискалов І.С. Рефлексія: поняття, види, функції, психологічна структура. *Журнал сучасної психології*. 2023. № 4 (31). С. 47–57. URL: <https://doi.org/10.26661/2310-4368/2023-4-6>
8. Павленко В. Методи проблемного навчання. *Нові технології навчання: наук.-пед. зб. Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки, Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки*. 2014. № 81. С. 75–79. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/13197/1/1.pdf>
9. Помиткіна Л.В. Психологічні механізми переживання особистості у процесі прийняття стратегічних життєвих рішень. *Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології»*. 2016. № 31. С. 341–354. URL: <https://journals.urau.ua/index.php/2227-6246/article/view/157889/157183>
10. Рогозіна Л.А., Негур А.А., Залюбівська О.Б. Педагогічні ідеї Д. Дьюї у світлі сучасних освітніх тенденцій. 2017. С. 1–4. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/17719/2273.pdf?sequence=3&isAllowed=y>
11. Ромащенко І. Проблемне навчання як один із методів стимулювання навчальної діяльності студентів. *Молодь і ринок*. 2011. № 6. С. 32–35. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2011_6_8
12. Сазонова О.В. Мотиваційні особливості процесу прийняття рішень. *Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології»*. 2017. № 35. С. 383–400. URL: <http://zum.onu.edu.ua/index.php/2227-6246/article/download/157274/156524>
13. Санніков О.І. Когнітивні чинники прийняття рішень особистістю. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2020. № 3. С. 38–46. URL: <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2020-3-5> (дата звернення: 12.07.2023).
14. Сошина Ю.М. Соціально-психологічний тренінг як засіб формування ціннісно-сміслових настановлень. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Т. 2. № 1. С. 74–78. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhp_2014_1\(2\)_15](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhp_2014_1(2)_15)
15. Степура Є.В. Ціннісно-сміслові чинники прийняття рішень особистістю в умовах невизначеності : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Київ, 2016. 21 с. URL: http://psychology-naes-ua.institute/files/pdf/avtoreferat_stepura_1462349480.pdf
16. Трегуб О.Д. Методика організації проблемного навчання студентів-педагогів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота»*. 2014. № 33. С. 196–199.
17. Цуркан Т.Г., Красій Н.Б. Шлях до успіху особистості – через проблемне навчання. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 10(54). С. 313–318. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/2434>.
18. Шевченко Н., Обискалов І. Змістовні компоненти процесу ухвалення рішень: поняття, психологічна структура та чинники. *Psychological journal*. 2023. Т. 9 № 4. С. 7–18. URL: <https://doi.org/10.31108/1.2023.9.4.1>
19. A cognitive modeling approach to strategy formation in dynamic decision making / S. Prezenski et al. *Frontiers in psychology*. 2017. No. 8. P. 1–18. URL: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.01335>.
20. Donovan S.J., Güss C.D., Naslund D. Improving dynamic decision making through training and self-reflection. *Judgment and decision making*. 2015. Vol. 10, no. 4. P. 284–295. URL: <https://doi.org/10.1017/s1930297500005118>
21. Factors confounding the assessment of reflection: a critical review / S. Koole et al. *BMC medical education*. 2011. Vol. 11, no. 1. P. 1–9. URL: <https://doi.org/10.1186/1472-6920-11-104>
22. Fischhoff B., Broomell S.B. Judgment and decision making. *Annual review of psychology*. 2020. Vol. 71, no. 1. P. 331–355. URL: <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-010419-050747>
23. Gonzalez C. Decision-making: a cognitive science perspective. *The oxford handbook of cognitive science*. Oxford, 2017. P. 249–264. URL: <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199842193.013.6>
24. Heuristics and biases: the psychology of intuitive judgment / ed. by T. Gilovich, D. Griffin, D. Kahneman. Cambridge University Press, 2002. 874 p. URL: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511808098>

REFERENCES

1. Afanasieva, N. Ye., & Perelyhina, L. A. (2015). *Teoretyko-metodolohichni osnovy sotsialno-psykholohichnoho treninhu* [Theoretical and methodological foundations of social and psychological training]. Nats. un-t tsyvil. zakhystu Ukrainy. Kharkiv : KhNADU. [in Ukrainian]
2. Buherko, Ya., & Kuzmyska, D. (2024). Refleksyivna orhanizatsiia protsesu ukhvalennia rishen v yunatskomu vitsi [Reflective organization of decision-making in youth]. *Psykhologhiia i suspilstvo*, 90(2), 147–156. <https://pis.wunu.edu.ua/index.php/uapis/article/view/1294>. [in Ukrainian]

3. Yevdokymova, N. O. (2014). Sotsialno-psykholohichniy treninh yak tekhnolohiia rozvytku osobystosti studenta [Social and psychological training as a technology of student personality development]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy*, (4), 211–217. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnaou_2014_4_38 [in Ukrainian].
4. Kovalenko, V. (2011). Filozofia osvity u spadshchyni Dzh. Diui [Philosophy of education in the legacy of J. Dewey]. *Naukovi zapysky ndu im. M. Hoholia. Psykholoho-pedahohichni nauky*, (10), 244–249. <https://moodle.ndu.edu.ua/file.php/1/NaykZap2010N11/vzd/vzd2.pdf> [in Ukrainian].
5. Korokhod, Ya. D. (2020). Psykholohichni chynnyky pryiniattia rishen [Psychological factors of decision-making]. *Psychological Journal*, (6), 164–172. <https://doi.org/10.31108/1.2020.6.3.16>. [in Ukrainian]
6. Miliutina, K. L. (2004). *Teoriia ta praktyka psykholohichnoho treninhu* [Theory and practice of psychological training]. K.: MAUP. https://maup.com.ua/ua/navchannya-u-maup/library/pidruchniki/psihologiya/teoriya_ta_praktika_psihologichnogo_treningu.html [in Ukrainian].
7. Obyskalov, I. S. (2023). Refleksii: poniattia, vydy, funktsii, psykholohichna struktura [Reflection: concept, types, functions, psychological structure]. *Zhurnal suchasnoi psykholohii*, 4(31), 47–57. <https://doi.org/10.26661/2310-4368/2023-4-6> [in Ukrainian].
8. Pavlenko, V. (2014). Metody problemnoho navchannia [Methods of problem-based learning]. *Novi tekhnolohii navchannia : nauk.-ped. zb.* Instytut innovatsiinykh tekhnolohii i zmistu osvity Ministerstva osvity i nauky, Akademia mizhnarodnoho spivrobitnytstva z kreatyvnoi pedahohiky. (81), 75–79. <http://eprints.zu.edu.ua/13197/1/1.pdf> [in Ukrainian].
9. Pomytkina, L. V. (2016). Psykholohichni mekhanizmy perezhyvannia osobystosti u protsesi pryiniattia stratehichnykh zhyttievnykh rishen [Psychological mechanisms of personal experience in the process of making strategic life decisions]. *Zbirnyk naukovykh prats "Problemy suchasnoi psykholohii"*, (31), 341–354. <https://journals.uran.ua/index.php/2227-6246/article/view/157889/157183> [in Ukrainian].
10. Rohozina, L. A., Nehur, A. A., & Zaliubivska, O. B. (2017). Pedahohichni idei D. Diui u svitli suchasnykh osvitnikh tendentsii [Dewey's Pedagogical Ideas in the Light of Modern Educational Trends]. 1–4. <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/17719/2273.pdf?sequence=3&isAllowed=y> [in Ukrainian].
11. Romashchenko, I. (2011). Problemne navchannia yak odyin iz metodiv stymuliuвання navchalnoi diialnosti studentiv [Problem-based learning as a method of stimulating students' learning activities]. *Molod i rynek*, (6), 32–35. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2011_6_8 [in Ukrainian].
12. Sazanova, O. V. (2017). Motyvatsiini osoblyvosti protsesu pryiniattia rishen [Motivational features of the decision-making process]. *Zbirnyk naukovykh prats "Problemy suchasnoi psykholohii"*, (35), 383–400. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pspl_2017_35_33 [in Ukrainian].
13. Sannikov, O. I. (2020). Kohnityvni chynnyky pryiniattia rishen osobystistiu [Cognitive factors of personal decision-making]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*, (3), 38–46. <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2020-3-5> [in Ukrainian].
14. Soshyna, Yu. M. (2014). Sotsialno-psykholohichniy treninh yak zasib formuvannia tsinnisno-smyslovykh nastanovlen [Socio-psychological training as a way of forming value and meaningful attitudes]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*, 2(1), 74–78. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhp_2014_1\(2\)_15](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhp_2014_1(2)_15) [in Ukrainian].
15. Stepura, Ye. V. (2016). *Tsinnisno-smyslovi chynnyky pryiniattia rishen osobystistiu v umovakh nevyznachenosti* [Value and semantic factors of decision-making by a person in conditions of uncertainty] (Avtoref. dys. kand. psykol. nauk, Instytut psykholohii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy). http://psychology-naes-ua.institute/files/pdf/avtoreferat_stepura_1462349480.pdf [in Ukrainian].
16. Trehub, O. D. (2014). Metodyka orhanizatsii problemnoho navchannia studentiv-pedahohiv [Methods of organizing problem-based learning for student teachers]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya "Pedahohika, sotsialna robota"*, (33), 196–199 [in Ukrainian].
17. Tsurkan, T. H., & Krasii, N. B. (2015). Shliakh do uspikhu osobystosti – cherez problemne navchannia [The path to personal success through problem-based learning]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*, 10(54), 313–318. <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/2434>. [in Ukrainian]
18. Shevchenko, N., & Obyskalov, I. (2023). Zmistovni komponenty protsesu ukhvalennia rishen: poniattia, psykholohichna struktura ta chynnyky [Content components of the decision-making process]. *Psychological journal*, 9(4), 7–18. <https://doi.org/10.31108/1.2023.9.4.1> [in Ukrainian].
19. Prezenski, S., Brechmann, A., Wolff, S., & Russwinkel, N. (2017). A cognitive modeling approach to strategy formation in dynamic decision making. *Frontiers in psychology*, (8), 1–18. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.01335>

20. Donovan, S. J., Güss, C. D., & Naslund, D. (2015). Improving dynamic decision making through training and self-reflection. *Judgment and decision making*, *10*(4), 284–295. <https://doi.org/10.1017/s1930297500005118>
21. Koole, S., Dornan, T., Aper, L., Scherpbier, A., Valcke, M., Cohen-Schotanus, J., & Derese, A. (2011). Factors confounding the assessment of reflection: a critical review. *BMC medical education*, *11*(1), 1–9. <https://doi.org/10.1186/1472-6920-11-104>
22. Fischhoff, B., & Broomell, S. B. (2020). Judgment and decision making. *Annual review of psychology*, *71*(1), 331–355. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-010419-050747>
23. Gonzalez, C. (2017). Decision-making: a cognitive science perspective. U *The oxford handbook of cognitive science* (s. 249–264). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199842193.013.6>
24. Gilovich, T., Griffin, D., & Kahneman, D. (Ed.). (2002). *Heuristics and biases: the psychology of intuitive judgment*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511808098>